

Město Dobruška

Strategický plán rozvoje města

Průzkum podnikatelského prostředí

Zadavatel: Město Dobruška

Zpracovatel: Berman Group

Finální verze: listopad 2018

Obsah:

1. Úvod a metodika	3
2. Shrnutí závěrů z průzkumu.....	4
3. Základní charakteristika.....	5
4. Bariéry rozvoje firem	5
5. Pracovní síla a zaměstnanost	6
6. Obrat a export	8
7. Ukotvení v regionu	9
8. Náměty pro podporu podnikání.....	10
9. Celkový dojem	11

Seznam grafů:

Graf 1	Bariéry rozvoje firem	6
Graf 2	Počet zaměstnanců	7
Graf 3	Vývoj průměrné hrubé mzdy.....	8
Graf 4	Trhy místních firem	9
Graf 5	Kvalifikace, nemovitosti a investice.....	10
Graf 6	Známky pro Dobrušku	12

1. Úvod a metodika

Průzkum podnikatelského prostředí (PPP) je součástí analytické fáze procesu strategického plánování rozvoje města. Vedle PPP byl rovněž realizován dotazníkový průzkum spokojenosti obyvatel města, dále byla zpracována socio-ekonomická analýza – Profil města Dobruška.

Průzkumy podnikatelského prostředí podle použité metodiky provádí Berman Group v českých městech a regionech od roku 1995. Jednotlivé otázky v průzkumu se nicméně mírně upravují v souladu s tím, jak se postupně mění podnikatelské prostředí a ekonomika České republiky, zejména zdroje její mezinárodní konkurenceschopnosti.

Výsledná zpráva je založena na odpovědích majitelů či vrcholových manažerů místních firem, z nichž 20 bylo konzultanty osobně navštíveno během měsíců října a listopadu 2018. O možnost osobního rozhovoru bylo požádáno 30 největších firem podle počtu zaměstnanců v Dobrušce a bezprostředním okolí. Dalších 20 (převážně menších) firem bylo obesláno e-mailem a následně telefonicky obvoláno s prosbou, aby vyplnily k tomuto účelu vytvořený online dotazník. Tuto možnost využily 4 firmy a průzkum tedy zahrnuje odpovědi z celkem 24 podniků.

Vedle informací o samotných podnicích, jejich aspiracích a pozici na trhu, investičních a rozvojových záměrech, výzkumných a vývojových aktivitách, kvalitě podnikatelského prostředí a názorech na rozvoj města, bylo tématem rozhovorů také hodnocení služeb místní a regionální (veřejné) správy i otázka aktivního zapojení firem do procesu tvorby strategického plánu.

Všechny rozhovory provedli odborní tazatelé / konzultanti zpracovatele. Na tomto místě je nutné vyzdvihnout vstřícnost, s níž většina oslovených souhlasila s rozhovorem a poskytla informace o firmách, a také cenné postřehy a doporučení týkající se stavu místního podnikatelského prostředí. Tím větší je zodpovědnost tvůrců strategického plánu za to, že výsledky průzkumu nezapadnou a názory místních firem budou reflektovány při stanovení strategických cílů rozvoje města Dobruška.

Závěrečná zpráva Průzkumu podnikatelského prostředí obsahuje odpovědi poskytnuté zástupci firem pouze v agregované podobě. Individuální odpovědi nejsou zpracovatelem zveřejňovány a vyplněné formuláře průzkumu zůstávají v držení zpracovatele.

2. Shrnutí závěrů z průzkumu

Za nejdůležitější zjištění průzkumu lze považovat následující:

- Místní ekonomika je dle vzorku navštívených firem složena především z podniků potravinářského a strojírenského průmyslu. Mezi největším zaměstnavatele ve městě však patří kromě zástupců těchto dvou sektorů také textilní průmysl a výrobci obalů. Podniky předpokládají další růst tržeb, investic a potřebu více kvalifikovaných pracovníků.
- Místní ekonomika nemá výraznou exportní orientaci (44 %), což ovlivňuje zejména vysoký počet potravinářských firem v průzkumu (7), které až osmdesát procent svých tržeb získávají z České republiky. Přibližně polovinu z nich pak tvoří prodeje přímo v kraji. Zcela odlišná situace je podle předpokladů ve strojírenských firmách. V jejich případech dosahují exportní tržby až 77 %.
- Tržby zkoumaných firem v porovnání s předchozím obdobím v roce 2017 rostly a dosáhly celkové výše přes 2 miliardy Kč. Pro letošní rok je očekáván další nárůst, dle odhadů firem až o celkových 10 procent.
- Za hlavní překážky dalšího růstu označily firmy špatnou dostupnost kvalifikované pracovní síly a neúměrně rostoucí náklady na ni.
- Situace na místním trhu práce: firmy hlásí akutní nedostatek nejen pracovní síly se základní kvalifikací, ale současně i nedostupnost specializovaných, kvalifikovaných zaměstnanců. Firmy jsou v zásadě spokojeny s kvalitou zaměstnanců, kteří pro ně již pracují. Průměrná mzda dosáhla v roce 2017 výši 26 037 Kč měsíčně a bude růst i v dalších letech.
- Pouze sedm z dvaceti osobně navštívených firem má aktivní spolupráci s nějakou střední či vysokou školou z hlediska přípravy budoucích zaměstnanců. Většina ostatních firem takovou spolupráci nemá z důvodu absence kvalitního učňovského nebo technického školství (nejen) v regionu, případně nedostatečného počtu studentů na těchto školách.
- Většina firem disponuje vlastními nemovitostmi / prostory pro podnikání, zhruba třetině zúčastněných (9) však chybí prostory pro další rozvoj. Pouze jedna z dotazovaných firem plánuje relokaci mimo město. Firmy uvádějí slušnou investiční aktivitu do nových technologií i výrobních kapacit. Celkově lze v nejbližších letech očekávat investice ve výši přes 250 mil. Kč.
- Firmy mají realistická očekávání, pokud jde o podporu podnikání ze strany města. Ocení především informovanost ohledně investičních záměrů města či podporu technického a učňovského školství. Na druhé straně, problém dostupnosti kvalifikované pracovní síly a s tím souvisejícím udržením mladých, vzdělaných lidí ve městě si žádá koordinovaný přístup a důsledné řešení.
- Dobruška jako místo pro podnikání je firmami zapojenými do průzkumu hodnocena spíše mírně podprůměrně. Nejlépe oceňují svoje dodavatele v regionu a nejkritičtěji vidí dostupnost kvalifikované pracovní síly.

3. Základní charakteristika vzorku firem

Průzkumu se zúčastnilo 22 firem lokalizovaných v Dobrušce a bezprostředním okolí města. Ve zkoumaném vzorku je jeden podnik spadající do kategorie velkých (250 a více zaměstnanců), dále 9 malých podniků do 50 zaměstnanců a konečně, 7 středních (od 50 do 250 zaměstnanců) podniků, které dnes tvoří páteř místní ekonomiky. Zbývajících 5 podniků pak spadá do kategorie mikrofirem s méně než 10 zaměstnanci. Dále byly navštíveny dvě společnosti (Škoda Auto – závod Kvasiny a Marius Pedersen), které sice ve městě nesídlí, ale z hlediska podnikatelského prostředí zde hrají významnou roli. Tyto podniky nejsou v této základní charakteristice zahrnuty.

Zkoumaný vzorek není dostatečně velký, aby umožnil podrobnější sektorovou analýzu, celkem jasné se však na něm ukazují dva výrazné obory místní ekonomiky:

- (1) Strojírenství a kovoobrábění, které navazuje na místní průmyslovou tradici. Sem spadá 5 podniků s téměř pěti sty zaměstnanci, jejichž obrat představuje 2/3 výkonu místních firem v roce 2017.
- (2) Potravinářství, do kterého spadá nejvíce z navštívených firem. Jedná se o 7 podniků, které celkem zaměstnávají více než 350 pracovníků a jejichž obrat v roce 2017 dosáhl téměř 550 milionů Kč.

Ve vzorku je dalších 10 podniků s více než 400 zaměstnanci a obratem dosahujícím téměř 700 milionů Kč, z nichž některé vykazují dobrou růstovou dynamiku. Jedná se však o velmi pestrý mix sahající od kdysi ve městě dominantního textilního průmyslu (STUHA), přes služby v oblasti geodézie až k výrazně rostoucí společnosti Servisbal Obaly, která se zabývá výrobou obalů. Takto různorodý vzorek nemá smysl analyzovat odděleně a pro účely této zprávy jsme pro něj vytvořili kategorii „ostatní“.

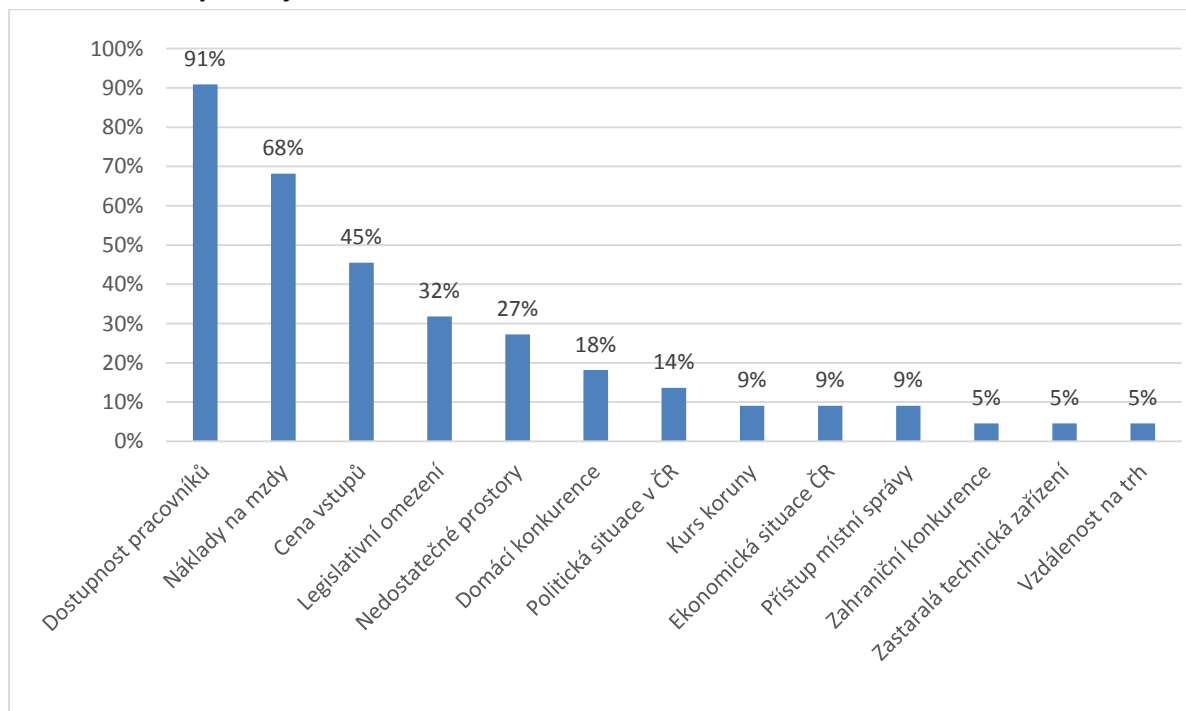
Oborové složení místní ekonomiky naznačené vzorkem podniků zapojených do průzkumu do značné míry koresponduje se zjištěními socio-ekonomické analýzy – Profilu města Dobruška.

Pokud jde o právní formu, mezi navštívenými / dotazovanými bylo pět akciových společností, 15 společností s ručením omezeným a jednoho zástupce pak mělo výrobní družstvo. On-line dotazník dále vyplnila i jedna fyzická osoba. Průměrné stáří firem je 25 let, přičemž některé podniky / značky se vztahují k historické tradici sahající až do 19. století. Naprostá většina firem (19) pak byla založena v devadesátých letech 20. století.

Pouze dvě firmy mají hlavní sídlo jinde než v Dobrušce. V obou případech se jedná o podniky, které jsou ovládány firmou se sídlem v zahraničí. Ve zkoumaném vzorku je tak drtivá většina podniků s výhradně českým vlastnictvím.

4. Bariéry rozvoje firem

Další otázka průzkumu zjišťuje, co brání podnikům v dalším rozvoji a co jim přináší největší problémy (viz Graf 1). Dostupnost kvalifikovaných pracovníků je jednoznačně a s velkým náskokem hlavním problémem pro téměř všechny dotazované podniky (91 %), a to pro všechny obory a segmenty, včetně malých firem. Druhým nejčastěji zmiňovaným problémem jsou náklady na mzdy, které s tímto nedostatkem zaměstnanců přímo souvisí. Více než dvě třetiny firem (68 %) označily tento problém za jeden z největších. Téměř polovina (45 %) firem pak významně pociťuje i nárůst výrobních nákladů (cen vstupů).

Graf 1 Bariéry rozvoje firem

Na čtvrtém a pátém místě (shodně po 27 resp. 23 %) podniky uvádějí legislativní omezení a nedostatečné prostory. Jedním z příkladů zmiňovaného legislativního omezení je dlouhá doba při vyřizování pracovního povolení pro zaměstnance ze zahraničí, kteří se v mnohých případech stávají zcela klíčovými při současném nedostatku pracovních sil. Nedostatečné prostory pak trápí některé firmy s ambicí dalšího výraznějšího rozvoje a jsou také jedním z důvodů, proč jedna z firem zvažuje odchod z města.

Za zmínku ještě stojí na šestém místě (18%) domácí konkurence, kterou nejčastěji uvádějí potravinářské firmy (v tomto sektoru zmiňuje problém 42 % respondentů).

Velmi pozitivním zjištěním průzkumu je, že zastaralé technické vybavení, vzdálenost na trh či přístup místní správy uvedlo jen velmi malé množství firem (1 resp. 2). Dostupnost finančních prostředků pak netrápí žádnou z dotazovaných společností.

Dotazované firmy měly možnost uvést další bariéry dle vlastního uvážení. Zde se objevily velmi specifické komentáře reflektující jejich praktické potřeby a zkušenosti jako např.: „Politika velkých obchodních řetězců, která je často diskriminační k (menším) dodavatelům, dále administrativní náklady při čerpání dotací (či obecně jejich existenci v podnikatelském sektoru), nebo problémy s dodávkami vody“.

5. Pracovní síla a zaměstnanost

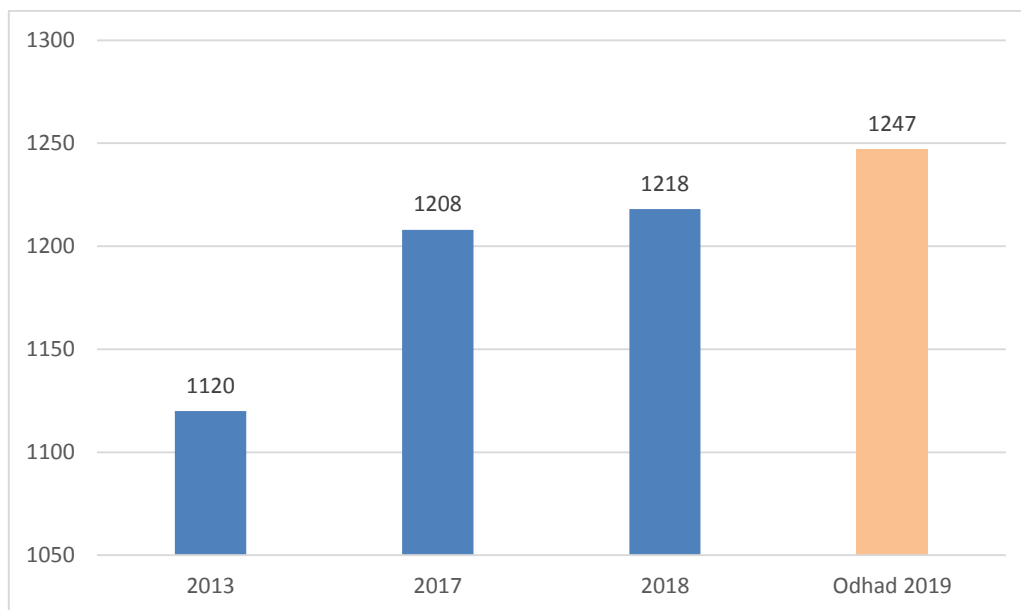
V navštívených podnicích pracovalo v roce 2018 celkem 1218¹ zaměstnanců. Toto číslo je o 10 osob vyšší než v roce 2016 a o téměř 8 % vyšší než byl počet zaměstnanců v roce 2013. Jednotlivé podniky prošly různým vývojem, lze však říct, že u většiny dotazovaných firem je počet pracovníků buď stabilní nebo roste. Optimistický je také výhled majitelů / manažerů na letošní rok, který počítá

¹ V tomto počtu nejsou zahrnuty podniky Škoda Auto a Marius Pedersen.

s nárůstem o cca 30 zaměstnanců, byť jejich dostupnost je velmi špatná. Nejvýraznější nárůst lze očekávat u podniků v kategorii ostatní, tedy nikoliv ve strojírenství a potravinářství, které jsou nejvíce postiženy přítomností výrobního závody podniku Škoda Auto v Kvasinách.

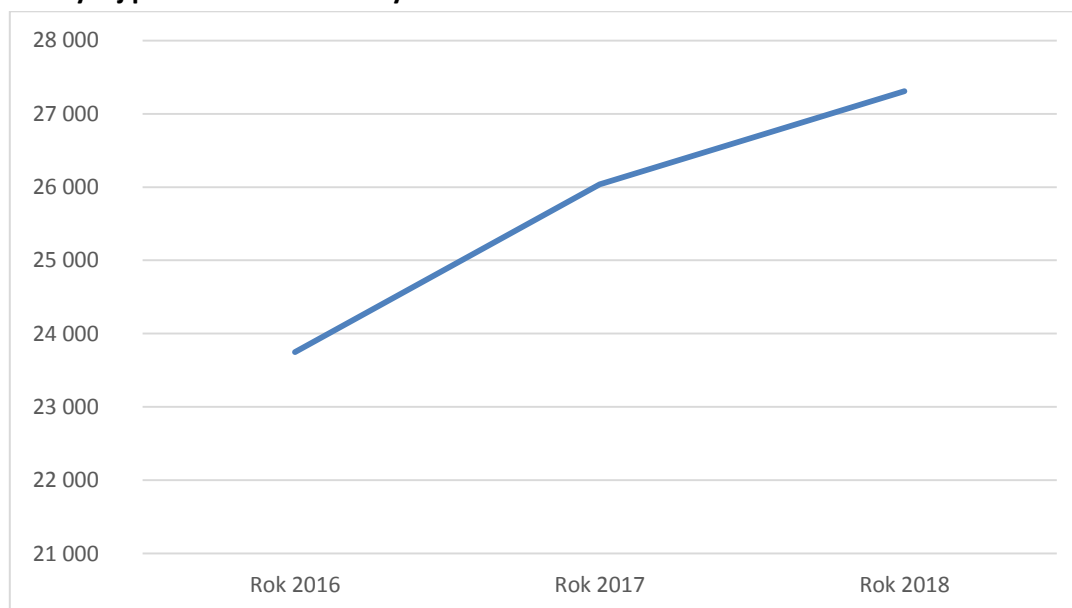
Průměrná mzda za rok 2016 dosáhla částky 23 748 Kč, v roce 2017 narostla na 26 037 Kč a současný stav dle získaných odpovědí vypovídá o průměrné hodnotě 27 310 Kč. Mzdová diferenciací mezi jednotlivými podniky je značná a nelze tak jednoznačně konstatovat, ve kterém odvětví jsou mzdy ve městě nejvyšší. Poměrně výrazný nárůst mzdy z poslední tři roky opět svědčí o nutnosti místních firem konkurovat vysokým mzdám na dělnických profesích ve Škodě Auto.

Graf 2 Počet zaměstnanců

Pozn.: V této statistice nejsou zahrnuty podniky Škoda Auto a Marius Pedersen.

Spokojenost s kvalitou pracovní síly je subjektivně vnímaná charakteristika, nicméně je pozitivní, že ve zkoumaných dobrušských firmách dosahuje v zásadě příznivých hodnot. Ze získaných odpovědí lze konstatovat, že s kvalitou většiny pracovníků jsou zaměstnavatelé spokojeni. O něco horší je to pak při hodnocení kvality dostupných pracovníků.

Graf 3 Vývoj průměrné hrubé mzdy

Pozn.: V této statistice nejsou zahrnuty podniky Škoda Auto a Marius Pedersen.

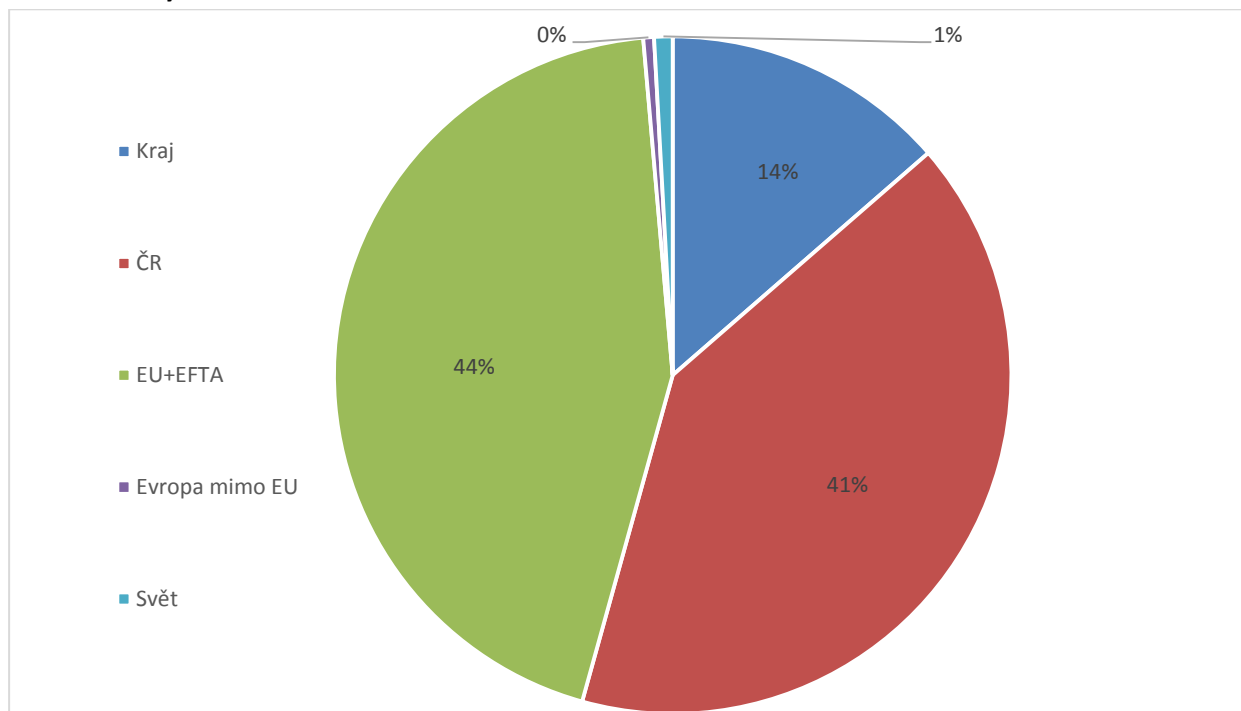
Jak již bylo uvedeno v části věnované bariérám rozvoje firem, dobrušské podniky vnímají dostupnost kvalifikované pracovní síly jako kritický faktor. Podniky se shodují na tom, že „viníkem“ současné situace je již zmiňovaný výrobní závod Škoda Auto, který nabízí v regionu nadstandardně vysokou mzdu. Konkurence v tomto směru není ze strany většiny místních firem možná, ale některé z nich spatřují svou výhodu v lepších pracovních podmínkách zejména z hlediska jednosměnného provozu.

Chybí hlavně specializované dělnické profese, dále vysokoškolsky vzdělaní odborníci, a také například pekaři či kuchaři, kteří jsou bariérou možného rozvoje pohostinství ve městě.

Pouze šest firem uvedlo, že spolupracuje na získávání kvalifikované pracovní síly se školami, a to nejčastěji formou praxí či stáží (jde obvykle o střední odborné školy z kraje, ale také vysoké školy z různých krajů ČR). Ostatní firmy uváděly za důvod této chybějící spolupráce absenci středních odborných škol v kraji nebo, v případě jejich existence, malého počtu učňů a celkově špatný stav tohoto segmentu školství.

6. Obrat a export

Jednou z nejdůležitějších charakteristik popisujících úspěšnost firem je jejich schopnost prosadit se na domácích a zahraničních trzích. Celkový obrat zkoumaných podniků v roce 2017 těsně přesáhl 2 miliardy Kč a odhad za rok 2018 očekává nárůst na 2,3 miliardy Kč. Téměř polovina firem (45 %) pak předpovídá pro letošní rok další růst obratu. Ostatní firmy (s výjimkou 3) očekávají udržení dosažené úrovně prodeje. Pro místní ekonomiku jako celek je důležité, že další růst předpovídají podniky s větším počtem zaměstnanců.

Graf 3 Trhy místních firem

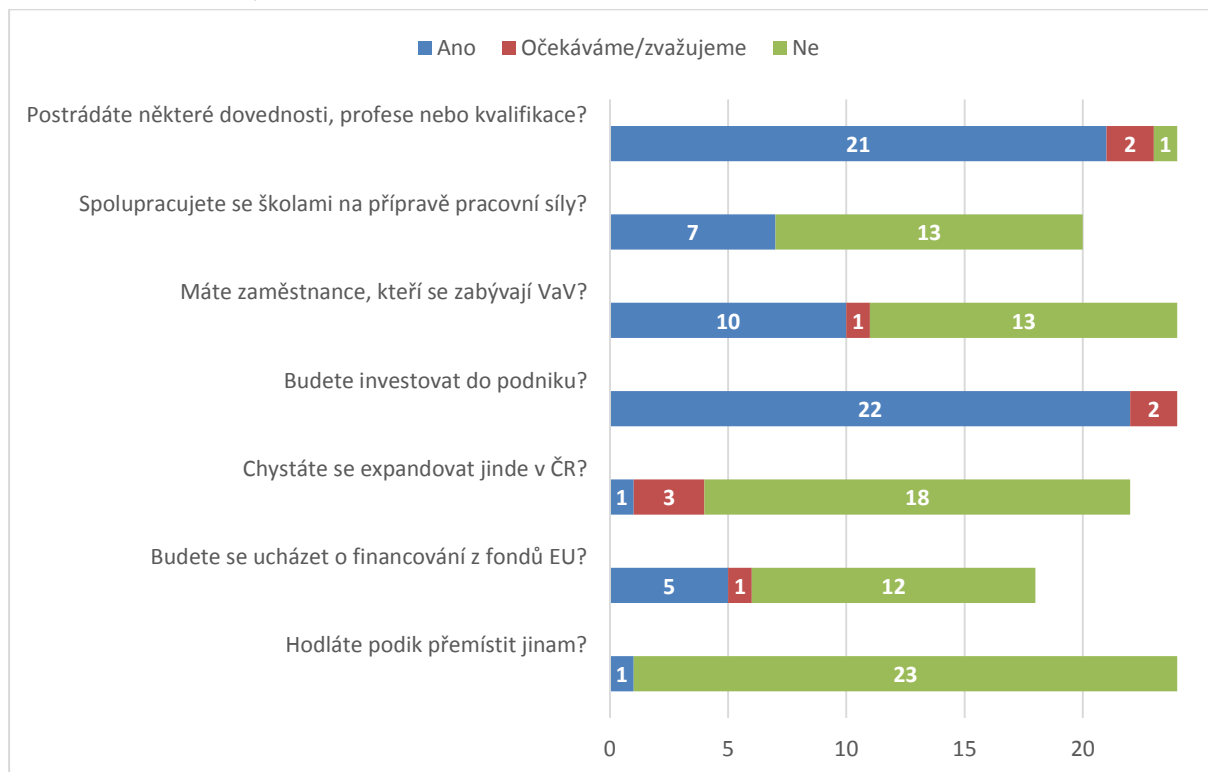
Pozn.: V této statistice nejsou zahrnuty podniky Škoda Auto a Marius Pedersen.

Dalším zjištěním tohoto průzkumu je nepříliš výrazná exportní orientace dobrušských firem. Export navštívených firem totiž tvoří celkově jen necelou polovinu celkového obratu sledovaných společností (44 %), což je v rámci ČR (s průměrem kolem 70 %) velmi nízké číslo. Tento fakt ovlivňuje zejména vysoký počet potravinářských firem v průzkumu (7), které až osmdesát procent svých tržeb získávají z České republiky. Přibližně polovinu z nich pak tvoří prodeje přímo v kraji. Zcela odlišná situace je podle předpokladů ve strojírenských firmách. V jejich případech dosahují exportní tržby až 77 %. Dominantní je z hlediska exportu pochopitelně role největších městských podniků, které exportují většinu své produkce.

7. Ukotvení v regionu

S ukotvením v regionu a místním podnikatelském prostředí přirozeně souvisí otázka nemovitostí pro podnikání. Vzhledem k zaměření průzkumu na větší podniky není překvapením vyšší podíl firem (86 %), které vlastní své nemovitosti. Více než třetina firem současně uvádí, že potřebuje další podnikatelské nemovitosti pro rozvoj svých aktivit. Pouze jedna z navštívených firem hodlá skončit s podnikáním v Dobrušce a to zejména z nedostatku místa pro podnikání. Změnit toto rozhodnutí by dle odpovědi mohl lepší přístup místní správy zejména v otázce územního plánu.

Všechny, tj. 100 % dotázaných podniků v příštích dvou až třech letech investice do nových prostor a technologií buď připravuje (22 firem), nebo je zvažuje (2 firmy). Celková výše připravovaných investic přesahuje 250 milionů korun. Tyto investice by měly přinést jak nová pracovní místa, ale zároveň i částečně vyřešit nedostatek pracovníků, protože řada firem zvažuje vyšší míru automatizace a robotizace svých procesů. Nejvyšší předpokládanou investiční aktivitu uvádějí podniky ve strojírenství následované kategorií „ostatní“.

Graf 4 Kvalifikace, nemovitosti a investice

Pozn.: U otázek spolupráce se školami a možnosti ucházet se o financování z fondů EU byly získány odpovědi pouze od firem, ve kterých proběhla osobní návštěva.

S využitím investičních pobídek a s financováním ze strukturálních fondů EU či domácích programů má zkušenost hned několik podniků. Možnost využití veřejné podpory pro realizaci svých investičních projektů však připravuje pouze pět z nich a jedna další tuto možnost zvažuje. Obecně však mezi podnikateli panuje přesvědčení, že tato podpora spíše kazí tržní prostředí. Patrně je to zejména v sektoru potravinářském, kde tato konkurence nastavuje výrazně nižší ceny svých výrobků.

Ne příliš překvapivé je zjištění tohoto průzkumu, které dokazuje, že podle očekávání (na menší město) je zde poměrně nízký podíl vlastního / firemního výzkumu a vývoje (cca 32 pracovníků v 9 podnicích). Vysoká angažovanost ve výzkumu, vývoji a konstrukci by přitom mohla být příslibem pro budoucí konkurenceschopnost místní ekonomiky.

8. Náměty pro podporu podnikání

V další části rozhovoru byly firmy dotázány, jaké typy podpory podnikání by od radnice (a veřejného sektoru obecně) přivítaly. Podniky byly obecně spokojeny s tím, že město do soukromého sektoru negativně nezasahuje. Na prvním místě se tak objevily zejména požadavky na informovanost z hlediska rozvojových záměrů města (83 %) a rovněž i zájem podniků o účast na tvorbě a realizaci rozvojových plánů (72 %), kterou ostatně stvrdily svou ochotou účastnit se i tohoto průzkumu.

Na dalším místě (61 %) se objevila podpora technického zaměření školství. Náměty ze strany respondentů se pohybovaly od motivace dětí ke studiu technických oborů až po podporu vytvoření / rozvoje kvalitní technické školy v regionu. To souvisí s faktem, že hned 13 z celkových 20

navštívených firem žádnou takovou spolupráci nemá a to zejména z důvodu absence těchto škol či studentů v nich.

Školství se týká i další návrh, který by počítal s pomocí města při snaze vytvořit prostředí pro technické obory už na základních školách, kde je prostor získat nové žáky pro technické obory středních škol. Návrh počítal s vytipováním vhodných/ochotných/nadšených zaměstnanců, kteří by byli ochotni vést technické kroužky na základních školách. Problémem je ovšem i nezájem ze strany těchto škol, který by mohlo vyřešit i jednání zprostředkované právě městem.

Poměrně skloňovaným tématem byl i návrh ze strany města na zavedení autobusové linky, která by obsluhovala okolní obce z hlediska potřeb místních podniků. Z odpovědí zainteresovaných firem vyplynulo, že nejprospěšnější by byla zejména linka, která by spojovala město ve směru do Orlických hor, kam je pro zaměstnance obtížné se dostat, zejména pokud pracují ve směnném provozu.

Dalším z témat, která zazněla, byla snaha udržet mladé (a vzdělané) lidi ve městě, jak je k tomu motivovat a jaká konkrétní opatření k tomu použít. Zde zazněly náměty na zvýšení atraktivity města a další zlepšování podmínek pro kulturní a sportovní vyžití, ale také velmi konkrétní nápady na poskytování startovacích bytů, či pozemků pro výstavbu rodinných domků. Případně zaměření se na služby pro lidi, aby například školky otevíraly dříve a zavíraly později apod.

Ozvaly se i hlasy volající po kvalitnějších ubytovacích a restauračních službách ve městě. Jde zejména o řešení absence kvalitního ubytování pro obchodní partnery a vyšší management místních firem. Ochota podnikatelů otevřít ve městě další restaurace ovšem naráží na několikrát zmiňovaný nedostatek všech pracovních sil včetně kuchařů či obsluhy.

9. Celkový dojem

Na závěr byli dotazovaní požádáni, aby ohodnotili město Dobruška v několika kategoriích, o kterých se částečně již hovořilo v předchozích odstavcích. Jak plyne z grafu č. 6, podnikatelé nejlépe hodnotí vlastní dodavatele v regionu a image města z hlediska nových potencionálních investorů. V těchto kategoriích přidělovali dotazovaní většinou jedničky a dvojky, výjimečně trojky (známkování jako ve škole).

Nadprůměrně, byť jen mírně, byly ještě hodnoceny dostupnost podnikatelských služeb ve městě (2,43) a také dopravní situace - dostupnost i obslužnost města z hlediska potřeb místních podnikatelů (2,54), byť zde se již objevovalo i horší hodnocení.

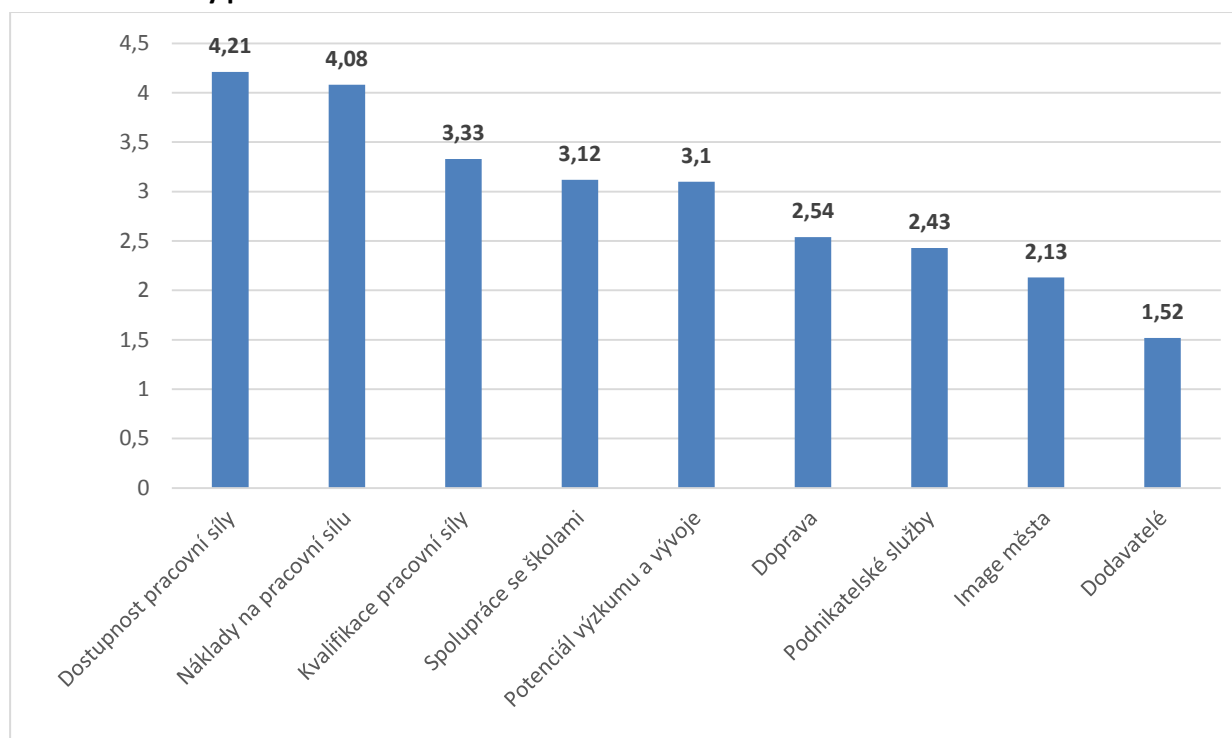
Potenciál výzkumu a vývoje (3,10), spolupráce se školami (3,13) nebo dovednosti a kvalifikace pracovní síly jsou firmami hodnoceny průměrně až mírně kriticky a vybízejí k úvaze o možných akcích pro zlepšení situace. A to zejména z důvodu, že například hodnocení spolupráce se školami mohlo provést jen málo firem z důvodu její absence ve více než polovině případů.

Podle očekávání, vzhledem k přítomnosti výrobního závodu Škody Auto, který ovlivňuje celý region, se nejslabší hodnocení týká dostupnosti kvalifikované pracovní síly (4,21) a nákladů na mzdy pracovníků (4,08). Oba zmíněné faktory jsou pro budoucí konkurenceschopnost podniků a místní ekonomiky jako celku kritické.

Potřeby z hlediska nedostatečného počtu zaměstnanců pak firmy často omezují i v potenciálním růstu a schopnosti pokrýt zákaznickou poptávku. Tento problém může být uspokojivě vyřešen jen spoluprací všech místních a regionálních aktérů. Z hlediska nákladů na mzdy se pak jejich vysoký nárůst stává v mnoha případech i důvodem omezení investic do technologií či dalšího rozvoje firmy.

Celková průměrná známka činí 2,94, což představuje v kontextu České republiky mírně podprůměrné hodnocení.

Graf 6 Známky pro Dobrušku

Jako nejčastější pozitivní aspekty místního podnikatelského prostředí (seřazeno dle četností) firmy uvedly:

- Malé město, dobré životní prostředí, snadný kontakt s partnery
- Geografická poloha a poměrně dobrá dopravní dostupnost
- Silniční obchvat. Po dokončení plánované změny křižovatky na kruhový objezd bude jeho přínos ještě větší
- Ve srovnání s jinými městy lepší náklady na pozemky k podnikání
- Dobrá dostupnost služeb, jejichž řešení nezabere kvůli snadným přesunům příliš času
- Aktivní a vstřícný přístup radnice
- Férový přístup města při jednání o realizaci jejich projektů
- Atraktivita okolí
- Dobré zázemí pro sportovní vyžití a podpora sportu ze strany města
- Kvalitní životní prostředí, dobré místo pro život

Nejčastěji zmiňované negativní aspekty jsou následující:

- Nedostupnost kvalifikované pracovní síly - přes relativně vysokou (v rámci ČR) nezaměstnanost prakticky není možné sehnat pracovníky
- Mzda roste rychleji než produktivita práce
- Dokud bylo ve Škodě 7500 lidí, tak to ještě šlo. Současný stav 12 tisíc je pro region nezdravý
- Nedostatek zaměstnanců ještě brzy umocní nevyhnutelná generační obměna
- Chybí rozvojové plochy pro podnikání / výrobu
- Kdybychom potřebovali prostor na rozšíření podniku, tak bychom museli z města odejít
- Pokles obyvatelstva, mladí lidé odcházejí pryč
- Zrušit dotace v podnikání, kazí to trh
- Nikdo už neřeší, jak jezdí autobusy, všichni raději pojedou do práce autem – problém s parkováním
- Celkový růst by mohl být ještě větší, kdyby byli lidi, které bychom mohli zaměstnat
- Stav učňovského školství (v celé zemi)
- Nedostatek učilišť, středních odborných škol a nízký zájem dětí o tyto obory
- Špatné obecné povědomí o práci v zemědělství, díky kterému pak není zájem zde pracovat
- Činnost Městské policie v okolí firem sídlících blíže centru města. K čemu jsou žluté čáry, když nám zde lidé stejně parkují? Jak se k nám pak mají dostat nákladní auta?
- Malá podpora začínajících podnikatelů - dostupnost informací na jednom místě (podmínky, zákony, vyhlášky, povinnosti vůči státu atd.)

Na úplný závěr bychom chtěli poděkovat všem podnikatelům, kteří byli ochotni věnovat svůj čas tomuto průzkumu a poskytnout cenné informace, hodnocení a nápady. Tyto budou cenným vstupem do procesu strategického plánování rozvoje města, jehož ambicí nepochybně bude také zlepšení podmínek pro podnikání v Dobrušce i jejím bezprostředním okolí.